

Strategija o rodno zasnovanom nasilju prema osobama sa invaliditetom

Projekat je finansirao MyRight-Empowers people with disabilities u BiH i Radiohjälpen iz Švedske.

Sadržaj

1. Uvod u strategiju o rodno zasnovanom nasilju prema osobama s invaliditetom	3
2. Zašto strategija o RZN prema osobama s invaliditetom?	3
3. O rodno zasnovanom nasilju	4
4. Metodologija izrade strategije	6
4.1 Principi na kojima se zasnivala izrada Strategije.....	6
5. Određivanje strateških pravaca	7
<i>Strateški pravac 1</i>	7
<i>Strateški pravac 2</i>	7
<i>Strateški pravac 3</i>	7
5.1. Kratko pojašnjenje svakog od strateških pravaca	7
6. Strateški ciljevi	9
6.1. Opis strateških ciljeva	9
7. Ciljne grupe	13
8. Monitoring sprovođenja i ostvarenja Strategije	14
9. Lista učesnika radionice za izradu strategije	15

Kratice

BiH – Bosna i Hercegovina

OCD – Organizacije civilnog društva

OOSI – Organizacije osoba s invaliditetom

OSI – Osobe s invaliditetom

RZN – rodno zasnovano nasilje

FBiH – Federacija Bosne i Hercegovine

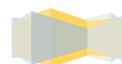
RS – Republika Srpska

KS – Kanton Sarajevo

TK – Tuzlanski kanton

UN CRPD – UN Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom

UN – Ujedinjene nacije

1. Uvod u strategiju o rodno zasnovanom nasilju prema osobama s invaliditetom

Osnovni cilj strategije o rodno zasnovanom nasilju prema osobama s invaliditetom (u daljem tekstu Strategije) je definisati strateške pravce i ciljeve djelovanja koji će se nastojati dostići u predviđenom periodu.

Osnova rada na Strategiji su preporuke analize, koja je nastala kao rezultat istraživanja provedenog u okviru projekta „Rodno zasnovano nasilje prema osobama sa invaliditetom” implementiranog od strane koalicija/koordinacija/saveza organizacija osoba sa invaliditetom, iz pet bosanskohercegovačkih regija čiji su centri: Sarajevo, Banja Luka, Tuzla, Doboј i Bijeljina. Istraživanje je provedeno u periodu od jula do oktobra 2019. godine, a u njegovom provođenju su, pored istraživačica iz Udruženja žena sa invaliditetom „Nika”, koje su i autorice teksta Analize, učestvovali i članovi projektnog tima, ispred implementatora.

Koalicije/koordinacije/savezi koje su implementirale projekt su ujedno nosioci ovog procesa, u kojem je važan korak djelovanja definisanje prioriteta za budući period kroz izradu ove Strategije. Upravo iz ovog razloga planirano je da posljednja aktivnost u ovom projektu bude dvodnevna radionica s predstavnicima koalicija/koordinacija/saveza na kojoj će se odrediti strateški prioriteti koji će biti polazna osnova za stvaranje cjelokupnog strateškog plana zagovaranja na ovu temu.

Cilj ove strategije nije da odgovori na sva pitanja, kao prvi dokument koji je se kreira u ovoj oblasti – rodno zasnovanog nasilja prema osobama s invaliditetom, a koji će svakako biti podložan neprestanom preispitivanju i zato ga i treba posmatrati kao živi dokument u čijoj će implementaciji realnost naše društvene zbilje i okruženja u kojem koalicije/koordinacije/savezi odnosno organizacije osoba sa invaliditetom djeluju, stalno postavljati nove izazove.

Napomena

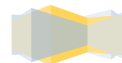
Svi izrazi koji se koriste u tekstu ove strategije, a imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, obuhvaćaju na jednak način i muški i ženski rod.

2. Zašto strategija o RZN prema osobama s invaliditetom?

Temu rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom u fokus naše pažnje stavlja Komitet za prava osoba sa invaliditetom UN koji prati spovođenje *UN Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom*, prepoznavši opšti trend porasta rodno zasnovanog nasilja prema ženama i djevojčicama i naglasivši važnost sveobuhvatne prevencije rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom. Komitet je, u preporukama datim u *Zaključnim razmatranjima o inicijalnom izvještaju Bosne i Hercegovine*, izrazio zabrinutost vezano za stanje rodno zasnovanog nasilja kojem su izložene osobe sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini. Istovremeno, na terenu, sve je veći broj informacija o nasilju nad osobama sa invaliditetom koje, u većini slučajeva, dobijamo putem medija. *Provođenjem prvog istraživanja o stanju rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom u Bosni i Hercegovini, postavljeni su ključni pravci djelovanja u cilju obezbjeđivanja prevencije i zaštite od nasilja OSI.*

Postaje jasno da je rodno zasnovano nasilje prema osobama sa invaliditetom tema koju je neophodno strateški pokrenuti, kako bi se osobe sa invaliditetom upoznale sa značenjem i postojanjem RZN i zaštitile od istog i kako bi im se osigurao veći stepen uživanja ljudskih prava.

Strategijom u oblasti rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom želi se na adekvatan način posmatrati važnost djelovanja pokreta osoba sa invaliditetom u odnosu na temu rodno

zasnovanog nasilja. Svjesni činjenice da društvo ne posmatra osobe sa invaliditetom kroz kategoriju roda, tako i rodno zasnovano nasilje ostaje potpuno nevidljivo, a samim tim izostaju i rješenja odnosno mehanizmi eventualne zaštite osoba sa invaliditetom od ove vrste nasilja. Goruća društvena pitanja kao što su npr. prevencija i zaštita od nasilja, pristup zagaranovanim pravima i socijalno uključivanje potrebno je rješavati proaktivno i kontekstualizovano, na temelju jasnih i detaljnih informacija i istraživanja, kao i ciljanim izlaskom i prikupljanjem podataka na terenu. Stoga, rezultati prvog sveobuhvatnog istraživanja provedenog projektom „Rodno zasnovano nasilje prema osobama sa invaliditetom“, pod nazivom „Analiza stanja rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom u BiH“, omogućava da upravo sve spomenute nedoumice budu rasvijetljene te da se, kroz niz preporuka, tema rodno zasnovanog nasilja prema osobama s invaliditetom aktuelizira na adekvatan način tj. kroz strateški pristup, što je cilj ove strategije.

Unutar spomenutog projekta, definisano je da je jedan od pokazatelja ostvarenja cilja projekta „**da će pitanje rodno zasnovanog nasilja biti jedan od prioriteta u radu OOSI i da će se strateški pristupiti svim aktivnostima zagovaranja u ovoj oblasti**“ **formiranjem mehanizma za prijavu rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom – određivanjem kontakt osobe ili koordinatora (focal point) u bar dvije koalicije tj. partnera učesnika u projektu.**

Kako je rečeno u obrazloženju ove mjere osnovna uloga kontakt osobe je da učestvuje u procesima koji se tiču pitanja rodno zasnovanog nasilja nad osobama s invaliditetom. Takođe, ove pozicije unutar i na nivou koalicija/organizacija osoba s invaliditetom bi trebale na neki način i da postanu resurs koji će služiti i omogućiti strateški pristup zagovaranju za iznalaženje rješenja za zaštitu osoba sa invaliditetom od rodno zasnovanog nasilja.

Uspostavljanjem pozicije kontakt osobe (focal point), učinjen je prvi korak u procesu aktivnijeg učešća OOSI u rješavanju pitanja koja se upravo najviše dotiču njih samih.

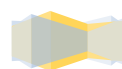
3. O rodno zasnovanom nasilju ¹

Rodno zasnovano nasilje je problem koji i danas uzrokuje ozbiljno kršenje ljudskih prava širokih razmjera, te predstavlja globalni fenomen duboko ukorijenjen u strukturne odnose neravnopravnosti, odnosno nesrazmjerne odnose moći koji proističu iz društvene konstrukcije žene i muškarca i iz toga proisteklih standarda „normalnosti“, običajnih praksi i kažnjavanja odstupanja. *Nasilje koje počiva na rodnom normama i nejednakim odnosima moći može se manifestovati u različitim oblicima ili kao kombinacija više njih: fizičko, emocionalno, ekonomsko, psihološko ili seksualno nasilje.*

U nekim zemljama se javlja otvoreno i direktno, preuzimajući oblik najbrutalnijih zločina, kao što su čedomorstvo ženske djece, štetne tradicionalne prakse, rani i prisilni brakovi, ubijanje iz časti, obrezivanje žena, seksualno zlostavljanje i ropstvo, dok se u drugim zemljama javlja perfidno, skriveno, uzimajući skoro pa nevidljiv oblik, koji dozvoljava kontinuiranu i nesmetanu eksploataciju, nasilje u porodici, institucionalnu diskriminaciju i oduzimanje ljudskih i građanskih prava.

Rodno zasnovano nasilje podrazumijeva nasilje koje je usmjereno na pojedinku/ca na osnovu njenog/njegovog biološkog pola i rodnog identiteta, koji je društveno nametnut ili samoizabran, i/ili seksualne orijentacije. Pojam rodno zasnovano nasilje, u ovom kontekstu, znači da je u pitanju nasilje koje je izvršeno prema određenoj osobi zato što je ona pripadnica/ika određenog roda i/ili zbog toga što ne ispunjava očekivanja proistekla iz društveno nametnutih rodni uloga, a podrazumijeva sve oblike kršenja ljudskih prava, diskriminaciju, oduzimanje slobode u javnom ili privatnom životu, kao i svaki čin nasilja.

¹ http://myright.ba/uimages/U4277EB7_Analiza20rodno20zasnovanog20nasilja20prema20prema20osobama20sa20invaliditetom20u20BiH.pdf

Rodno zasnovano nasilje poprima razne oblike i intenzitet, a može se pojaviti tokom svih faza životnog ciklusa, od prenatalne faze kroz djetinjstvo i mladost, tokom reproduktivnih godina, i starosti.

Mnogobrojna istraživanja i statistički podaci o rasprostranjenosti rodno zasnovanog nasilja pokazuju da ono predominantno pogađa žene, djecu i posebno djevojčice, iako je prisutno i nasilje nad muškarcima. Dakle, žene i djevojke su najviše izložene riziku, zato se pojmovi „nasilje nad ženama” i „rodno zasnovano nasilje” često koriste kao sinonimi. Međutim, to je pogrešno jer su i dječaci i muškarci također žrtve rodno uslovljenog nasilja, kao i seksualne i rodne manjine. Dakle, žrtve rodno zasnovanog nasilja nisu samo žene, već cjelokupna populacija sa svim svojim karakteristikama, svako podnoseći žrtvu na specifičan način. Kao rezultat strukturne neravnopravnosti duboko ukorijenjene u društvu, rodno zasnovano nasilje karakteriše korišćenje i zloupotreba fizičke, emocionalne ili ekonomske moći i kontrole.

Blaga kaznena politika i praksa nepovoljna za žrtvu je značajan faktor koji utiče na opšte nepovjerenje građanki/na u rad institucija, odnosno na to da se ne prijavljuje nasilje, jer najveći broj presuda i sankcija u slučaju nasilja u porodici su uslovne ili novčane kazne, a vrlo rijetko se rješava slučaj kaznom zatvora².

*Istanbulska konvencija*³, najznačajniji međunarodni dokument u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja, navodi i sljedeće kategorije rodno zasnovanog nasilja koji, pored fizičkog nasilja, podliježu krivičnoj odgovornosti:

- psihičko nasilje podrazumijeva prijetnje, prinudu, verbalne uvrede i sl. koje narušavaju psihičko zdravlje žene;
- proganjanje koje podrazumijeva prijetnje zbog kojih žena strahuje za svoju sigurnost;
- seksualno nasilje, uključujući i silovanje, koje podrazumijeva svaku seksualnu radnju na tijelu žene bez njenog pristanka pri čemu se i navođenje nekoga na te radnje također smatra seksualnim nasiljem;
- seksualno uznemiravanje koje se definiše kao „neželjeno ponašanje seksualne prirode (verbalno, neverbalno, fizičko) koje vrijeđa dostojanstvo osobe dovodeći je u ponižavajuću situaciju i stvarajući zastrašujuću atmosferu”;

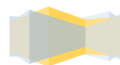
Istanbulska konvencija pod pojmom “rod” označava društveno oblikovane uloge, ponašanja, aktivnosti i osobine koje određeno društvo smatra prikladnima za žene i muškarce, dok pod pojmom “žrtva” označava svaku fizičku osobu koja je izložena ponašanju rodno zasnovanog nasilja u skladu sa ranije navedenim kategorijama.

Još jedan oblik nasilja koji se prepoznaje u vezi s razvojem digitalnih tehnologija jeste *cyber* nasilje. Ono podrazumijeva prijetnje, uvrede, kontrolisanje i sl. pomoću društvenih mreža (*Facebook*, *YouTube*) i digitalne tehnologije (e-mail, mobiteli itd.). *Cyber* nasilje obično podrazumijeva iste situacije nasilja kojima su žene izložene u realnom svijetu, s tim da se te situacije nasilja sada mogu „prenositi” u javnost primjenom novih tehnologija.

Naročito bitan element u borbi protiv nasilja, kao vrlo osjetljivog društvenog problema koji često sa sobom donosi stigmatizaciju i nemoć žrtve, je standard postupanja sa dužnom pažnjom („due diligence”), pri čemu se od država traži da proaktivno djeluje i u proces izrade i sprovođenja zakona i politika aktivno i kontinuirano uključe različite nacionalne agencije i aktere: pravosuđe, policiju, pružaoce servisa, nevladine organizacije, kao i nacionalne, regionalne i lokalne parlamente. BiH je među prvim zemljama u regionu ratifikovala *Istanbulsku konvenciju*, međutim još se nije ozbiljno pristupilo implementaciji svih zakona i obaveza koje nalaže *Konvencija*.

² Vidi detaljnije u *Narandžasti izvještaj*, dostupan na: http://soc.ba/site/wp-content/uploads/2016/02/NARAN.IZVJESTAJ_02_20.02.2014._FINAL_web.pdf

³ *Konvencija Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici*, tzv. *Istanbulska konvencija*, koja je prvenstveno usmjerena na borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

4. Metodologija izrade strategije

Prilikom izrade Strategije korištena su pozitivna iskustva iz procesa kreiranja i izrade prethodnih strategija razvijenih i provedenih na nivou koalicija.

Sam proces je bio podijeljen na više faza.

I preliminarna faza:

U okviru ove faze pokrenut je projekt „Rodno zasnovano nasilje prema osobama sa invaliditetom“, koji omogućava da se tema rodno zasnovanog nasilja nad osobama s invaliditetom aktuelizira na adekvatan način tj. kroz strateški pristup. Kao završna faza projekta, po završetku analize istraživanja pretočenog u izvještaj, okupili su se svi učesnici koji su učestvovali u implementaciji projekta, da definišu djelovanje udruženja osoba s invaliditetom u odnosu na temu rodno zasnovanog nasilja.

Od izuzetnog značaja je da su se u ovoj fazi, na nivou svih partnera projekata, a tokom rada na istraživanju, obavili i prvi razgovori i problematizirala pitanja sa kojima se trebaju suočiti. Praktički ova preliminarna faza je ponudila prve, neophodne osnovne informacije, za daljnji rad na kreiranju Strategije. Činjenica da je istraživanje i analiza stanja rodno zasnovanog nasilja prema OSI, bilo ključna polazna osnova, koja daje ne samo kvalitetnu osnovu za dalje planiranje, nego i relevantnost za izradu Strategije, odnosno odražava u potpunosti potrebe s terena i opravdanost budućih aktivnosti.

II faza: Zajednička dvodnevna radionica predstavnika koalicija/koordinacija/saveza i članova projekt tima održana 07. – 08.12. 2019. u Tesliću na temu izrade Strategije

Jedna od osnovnih karakteristika radionice je otvorena atmosfera koja je svim učesnicima omogućila da, u okviru svojih mogućnosti, daju doprinos uspješnom i konstruktivnom radu. Iako su se neki od učesnika po prvi puta sreli, bilo je vidljivo da ih vežu isti problemi i potreba za njihovim rješavanjem.

Kroz otvorenu diskusiju, u kojoj je bilo različitih mišljenja, traženi su modusi i zajednički imenitelji za definisanje strateških pravaca, ciljeva te mjera koje će se poduzimati u sljedećem periodu. Nastojalo se ostati u okvirima realnog i ostvarivog, pri čemu je poseban fokus bio na mogućnostima udruženja.

III faza: Prenošnje svih relevantnih informacija dobijenih kroz radionicu u konkretan dokument pod nazivom „Strategija u oblasti rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom“

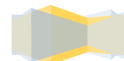
Izrada nacrtu Strategije podrazumijevala je prenošenje svih relevantnih informacija dobivenih tokom prve dvije faze u konkretan dokument Strategije.

4.1 Principi na kojima se zasnivala izrada Strategije

Tri su osnovna principa na kojima se temeljila izrada Strategije.

- **Participativnost (učestvovanje predstavnika udruženja okupljenih u koalicije/koordinacije/saveze, putem delegiranih predstavnika – terenskih koordinatora, članovaprojektog tima, predstavnika aktiva mladih)**

Mogućnost da sve koalicije/koordinacije/savezi, na neposredan način učestvuju u izradi Strategije je bio jedan od principa od kojeg se nijednog trenutka nije odstupilo. Participativnost je omogućila da se problemi sagledaju iz različitih uglova, donesu nove i svježije ideje. Od izuzetnog značaja je takođe što je participativnost omogućila izmjenu znanja i iskustava i time doprinijela da Strategija u najvećoj mjeri korespondira sa stvarnim problemima koje opterećuju osobe s invaliditetom. I na kraju, treba ponoviti da je participativnost kao princip osigurao da predstavnici različitih organizacija, koalicija/koordinacija/saveza, imaju pravo da smatraju da strategija pripada njima kao što imaju i odgovornost za njeno sprovođenje.

- **Transparentnost (otvorenost da svi kažu šta misle na radionici i na društvenim mrežama)**

Čitav proces izrade Strategije je bio javan. Svi predstavnici udruženja okupljenih u koalicije/koordinacije/saveze, putem delegiranih predstavnika– terenskih koordinatora, članova projektnog tima, predstavnika aktiva mladih su imali mogućnost da prate i aktivno učestvuju u procesu izrade Strategije i na taj način daju svoje sugestije i oblikuju sadašnji dokument.

- **Supsidijarnost (usklađenost ove strategije sa drugim strategijama i dokumentima)**

Supsidijarnost kao princip suštinski znači da ova Strategija dopunjuje druge postojeće, relevantne za ovu tematiku, dokumente i strategije, koje koalicije/koordinacije/savezi već imaju te se međusobno nadopunjuju.

5. Određivanje strateških pravaca

Pod pojmom strateških pravaca podrazumijevaju se ključna pitanja vezana za položaj svih žena, djevojčica, dječaka i muškaraca s invaliditetom, dakle svih osoba s invaliditetom koje su bile izložene rodno zasnovanom nasilju - RZN. Strateški pravci su suštinski široki pravci djelovanja unutar kojih će se odvijati veliki dio aktivnosti koje će dati pravac djelovanja svih partnera koji su učestvovali u izradi Strategije, kako unutar koalicija/koordinacija/saveza tako i kroz zajedničke aktivnosti, i u okviru kojih će promjene odnosno rezultati koji budu postignuti, na najdjelotvorniji način uticati na samo stanje RZN prema OSI. Prilikom definisanja strateških pravaca rukovodilo se preporukama iz dokumenta pod nazivom „Analiza stanja rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom u BiH u daljem tekstu „Analiza“, nastalog kao rezultat istraživanja provedenog u sklopu projekta “Rodno zasnovano nasilje prema osobama sa invaliditetom“. Od izuzetnog značaja je i to što se prilikom definisanja strateških pravaca nastojalo ostati u okvirima realnog i mogućeg, sa posebnim naglaskom na činjenicu da je ovaj strateški plan okrenut novoj temi koja je u izvjesnom smislu donijela nove spoznaje unutar pokreta OSI.

Strateški pravac 1

- Jačanje kapaciteta OOSI i OSI na temu RZN prema OSI

Strateški pravac 2

- Podizanje svijesti o postojanju RZN prema OSI praćenjem stanja, građenjem partnerstava sa ključnim interesnim skupinama

Strateški pravac 3

- Zagovaranje za rješenja u oblasti RZN prema OSI u skladu s modelom ljudskih prava u oblasti RZN

5.1. Kratko pojašnjenje svakog od strateških pravaca

Strateški pravac 1 Jačanje kapaciteta OOSI i OSI na temu RZN prema OSI

Skoro svako istraživanje o osobama sa invaliditetom pretpostavlja nevažnost rodne podjele, kao i ostalih društvenih dimenzija kao što su klasna, rasna, etnička pripadnost i seksualna orijentacija. Imati invaliditet često zasjenjuje druge dimenzije društvenog iskustva, što ostavlja prostora da se nedovoljno tretira problem višestruke marginalizacije. Analiza je pokazala da OSI često razumiju rodne uloge (uopšteno među muškarcima i ženama), ali, uglavnom, nemaju znanja o pojmovima vezanim za rod i rodno zasnovano nasilje. Često smatraju da ih društvo, ali ni oni sami sebe, ne percipiraju kao osobe različitog roda, već da invaliditet, kao zajednička osobina uvijek dolazi u prvi

plan i sve druge karakteristike zanemaruje. Stigmatizacija i diskriminacija osoba u društvu prvenstveno na osnovu invaliditeta olakšava da druge specifičnosti ostanu neprimijećene ili čak osporavane. Stoga ne čudi da, u uslovima višestruke ranjivosti kojoj su osobe sa invaliditetom izložene, dolazi do povećanja rizika da osobe sa invaliditetom budu žrtve rodno zasnovanog nasilja. Da bi udruženja OSI mogla biti agenti promjena, sama moraju razumjeti osnovnu suštinu problema na čijem rješavanju žele raditi. Organizacije osoba sa invaliditetom u BiH, pokazalo je istraživanje, se do sada nisu značajnije bavile pitanjima roda niti pitanjima rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom, zbog (prema njihovoj procjeni) nedostatka kapaciteta u organizacijama. Najčešće pobrojane barijere jesu: tabu tema – organizacije same teško pristupaju radu na temi RZN, o kojoj već premalo znaju; nepoštivanje postojećih zakonskih rješenja, sveopšta nezainteresiranost društva za pitanje invalidnosti, ali i često su roditelji i porodice OSI jedna od barijera. Kao što je istraživanje i identifikovalo i kroz preporuku istaklo, upravo razumijevanje pojma roda predstavlja važan aspekt podizanja kapaciteta udruženja OSI. U nastavku citat iz Analize koji ilustruje važnost razumijevanja ove teme. *Žena P12: „I još jedna tema, koju nismo dovoljno dotakli, je seksualno nasilje nad djevočicama sa intelektualnim teškoćama koje su vrlo podložne nasilju i nisu edukovane kako da se brane. Moje (...)”⁴ iskustvo pokazuje da roditelji neće mnogo da govore o tome. Ne postoji razumijevanje za seksualnost osoba sa invaliditetom. Sa druge strane djeca sa invaliditetom nisu dovoljno edukovana da imaju sasvim normalne potrebe kao i svi ostali. Treća stvar je da, iako se dešava neki seksualni kontakt između njih, na to žmirimo svi, nema veze da li je on primjeren ili neprimjeren, a ako se dešava od strane trećih osoba koje su možda zadužene za brigu oko njih, vrlo je upitno da li bi ikad iko rekao da se desilo nešto. To se toliko priča ispod radara, po kuloarima, a najmanje tamo gdje bi trebalo da se priča. Mislim da nemamo svijest o tome u kojim se to razmjerama dešava.”⁵*

Strateški pravac 2 Podizanje svijesti o postojanju RZN prema OSI praćenjem stanja, građenjem partnerstava sa ključnim interesnim grupama

Analiza je potvrdila ono što su predstavnici OOSI u toku planiranja projekta i znali, a to je da ne postoji dovoljno razvijena svjesnost o oblicima i vrstama RZN prema OSI, od strane i institucija i OCD koje se bave ovim pitanjem. Potreba za podizanjem svijesti dakle je nužna ali i moguća samo na adekvatan i strateški pristup, što podrazumijeva adekvatan rad sa ovim ključnim interesnim grupama, ali i kontinuirano praćenje na terenu i izvještavanje.

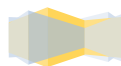
Posebno je važno istaći da je za prepoznavanja rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom važno razumjeti specifičnosti koje sa sobom nosi fenomen invalidnosti. Tako na primjer Analizom je prepoznat problem nasilja prema osobama sa intelektualnim teškoćama te definisan kao posebno kompleksan zbog toga što su ove osobe češće u nemogućnosti da prepoznaju nasilje, ali i da verbalno artikuliraju šta se dogodilo. Stoga je nužno raditi na daljem rasvjetljavanju stanja ali istraživanje, o različitim vrstama nasilja prema osobama sa intelektualnim teškoćama, mora primijeniti metodologiju specifično razvijenu samo za prikupljanje podataka nad ovom populacijom. Po istom principu nužno je raditi i u odnosu druge grupe, npr osobe sa psihosocijalnim invaliditetom, ili pak koje su smještene u posebne institucije. Sve ovo je dio strateške oblasti kojom se želi na sistematičan način sa tačnim i provjerenim podacima pristupiti djelovanju o segmentu podizanja svijesti različitih interesnih grupa o postojanju RZN prema OSI.

Strateški pravac 3 Zagovaranje za rješenja u oblasti RZN prema OSI u skladu modelom ljudskih prava

Širok je spektar uočenih nedostataka kada su u pitanju i politike i procesi koji se bave RZN a koji ne obuhvaćaju i ne uzimaju u obzir specifične potrebe osoba s invaliditetom. Konstatovali smo da je prije

⁴ Izostavljena je riječ koja bi mogla uticati na otkrivanje identiteta učesnice.

⁵ „Analiza stanja rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom u BiH,,

svoga razlog tome što OSI nisu identificirane kao posebno ranjiva grupa kada je rodno zasnovano nasilje u pitanju. Analizom je identificirano da je razlog tome prije svega činjenica da se osobe s invaliditetom često ne percipiraju kao osobe različitog roda, već da invaliditet, kao zajednička osobina uvijek dolazi u prvi plan i sve druge karakteristike zanemaruju. Praksa je pokazala da bez sinhronizovanog djelovanja OOSI kojih se najdirektnije tiče ova problematika, te međusobnog razumijevanja za šta se zagovara, nema rezultata u procesu zagovaranja. Jasno je da samo proces koji uključuje seriju usaglašenih akcija koje sprovode organizirano OOSI, može dovesti do specifičnih promjena koje trebaju da koriste onima kojih se to tiče dakle i ženama, djevojčicama, muškarcima i dječacima s invaliditetom. Stoga je dio rješenja postojanje zajedničke platforme kroz kreiranje mreže OOSI onih koji žele zajednički zagovarati za rješenja.

6. Strateški ciljevi

Strateški ciljevi su po prirodi stvari usmjereni na najvažnije učinke, poboljšanja ili rezultate koje se žele postići u datom vremenskom okviru. Prilikom definiranja strateških ciljeva koristila se logička matrica kao metoda koja na jasan način oslikava korelaciju između strateških pravaca, strateških ciljeva i, kasnije, mjera koje je potrebno provesti. Strateški ciljevi direktno proizlaze iz strateških pravaca koji su utvrđeni u prethodnom koraku. Korištenje PCM pristupa (upravljanja projektinim ciklusom) u procesu definiranja ciljeva će također pomoći i u lakšem i efikasnijem monitoringu implementacije Strategije

6.1. Opis strateških ciljeva

U cilju jasnijeg sagledavanja razloga i motiva postavljanja upravo ovakvih strateških ciljeva te sagledavanja sveukupne logike kako njih samih tako i cjelokupne Strategije dat je i kratak opis svakog od njih. Data je polazna osnova odnosno „baseline“ u odnosu na svaki definisani strateški pravac, kako bi se bolje pratio nivo promjene koji se želi Strategijom postići. U opisu su dati i pripadajući indikatori koji jasno objašnjavaju promjenu koja će nastupiti ostvarenjem cilja.

Polazna osnova („baseline“) strateškog pravca 1

Početak 2018 godine, MyRight je organizovao četverodnevni trening pod nazivom „Uključivanje rodne ravnopravnosti u sve društvene tokove“, kada je 20ak predstavnika OOSI, proširilo znanja o oblasti roda i rodno zasnovanog nasilja. Pored toga koalicije su tokom 2018. godine nastavile kroz jednodnevni seminar edukaciju za jedan broj organizacija unutar koalicija. Tako je ukupno 120 predstavnika OOSI iz 5 koalicija upoznato je s pojmom rodne ravnopravnosti, članom 6 UN CRPD i preporukama UN-ovog odbora za prava osoba s invaliditetom koje se odnose na ovaj član.

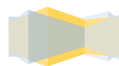
OSI često razumiju rodne uloge (uopšteno među muškarcima i ženama), ali, uglavnom, nemaju znanja o pojmovima vezanim za rod i rodno zasnovano nasilje što pokazuje Analiza⁶. OOSI uglavnom nemaju strateškim dokumentima razrađen/definisan plan kako raditi na temu RZN prema OSI i kako educirati članove. Jedan broj organizacija kroz edukaciju o seksualnom i reproduktivnom zdravlju malo je obuhvatio i ovu temu.

Strateški cilj 1.1.

Unaprijeđeni kapaciteti OOSI u prepoznavanju rodno zasnovanog nasilja prema OSI, djelovanju na prevenciji i pružanju podrške članovima

Ovim strateškim ciljom prevashodno se želi edukovati, osnažiti i osposobiti organizacije osoba sa invaliditetom da se više bave temama rodno zasnovanog nasilja, odnosno da razviju svijest o potrebi

⁶„Analiza stanja rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom u BiH,,

da u svoje planove, projekte i aktivnosti uvedu i rodnu dimenziju, a da to podrži njihove dosadašnje aktivnosti zalaganja za bolji položaj u društvu u periodu od narednih pet godina. Važan mehanizam u jačanju kapaciteta OOSI a koji je već projektom nastao, jesu kontakt osobe unutar koalicija kao garant da će se unutar koalicija/koordinacija/saveza najmanje jedna osoba osnaživati u boljem razumijevanju ove teme i moći adekvatno pružiti podršku ostalima.

Pripadajući indikator 1.1.1.

Izrađena metodologija rada OOSI u oblasti RZN do kraja 2021.

Pripadajući indikator 1.1.2.:

Broj koalicija/koordinacija/saveza koje imaju operativan mehanizam (kontakt osobe/focal point) koji su osposobljeni da pruže podršku OSI u slučaju RZN (i primjeri akcija kontakt osoba/focal point)

Pripadajući indikator 1.1.3.:

Broj OOSI koje u svojim strateškim dokumentima i zagovaračkim aktivnostima prepoznaju i imaju definisan pristup RZN

Pripadajući indikator 1.1.4.:

Broj članova porodica OSI upoznato sa vrstama i oblicima RZN prema OSI – do kraja 2022.

Pripadajući indikator 1.1.5.:

Primjeri pokrenutih inicijativa, i/ ili projekata o RZN od strane partnerskih organizacija koalicija/koordinacija/saveza.

Strateški cilj 1.2.

Obrazovati i osposobljavati osobe sa invaliditetom da, u većoj mjeri, razumiju oblike i koriste mehanizme zaštite od RZN

Podizanje svijest osoba sa invaliditetom o rodno zasnovanom nasilju prema osobama sa invaliditetom, jedan od preduslova u kojoj same osobe sa invaliditetom bivaju svjesnije ovog problema. Stoga je za prepoznavanje postojanja istog, obrazovanje o oblicima RZN, ali i mehanizmima zaštite, velika odgovornost samih OOSI – kao proces osnaživanja pojedinca, preduslov koji je strateški važan za promjenu u budućnosti.

Stoga je ovaj strateški cilj u kojem se educiraju osobe sa invaliditetom da, u većoj mjeri, razumiju, prepoznaju i shodno tome i koriste mehanizme zaštite svojih ljudskih prava, naročito, zaštite od diskriminacije i nasilja, logičan je i važan preduslov smanjenju diskriminacije.

Pripadajući indikator 1.2.1.:

Broj osoba s invaliditetom poboljšalo je nivo znanja o RZN i upoznato je sa postojećim mehanizmima zaštite od RZN do kraja 2025.

Pripadajući indikator 1.2.2.:

Broj osoba koje su iskazale potrebu i/ili koriste mehanizme zaštite od RZN (i primjeri kršenja prava OSI zbog postojanja RZN)

Strateški cilj 1.3.

Povećati zagovaračke kompetencije i vještine kod OSI na temu RZN prema OSI

Ovom strategijom želi se prevashodno pristupiti jačanju kapaciteta OOSI i samih OSI kako bi se same OSI više uključile u rješavanje pitanja RZN prema OSI; stoga se povećanjem zagovaračkih kompetencija OSI, a u skladu i sa motom „Ništa o nama bez nas“, želi podići nivo zagovaranja na temu RZN prema OSI i mogućih rješenja u skladu sa modelom ljudskih prava, te o samim tehnikama zagovaranja, kako bi adekvatno uticali na donosiocje odluka jer je ključ promjene adekvatno znanje i vještine najrelevantnijih aktera tj. samih OSI.

Pripadajući indikator 1.3.1.:

Broj osoba s invaliditetom koje su prošle osposobljavanje za zagovaranje na temu RZN prema OSI

Pripadajući indikator 1.3.2.:

Broj i primjeri pokrenutih inicijativa od strane OOSI – zagovaračkih akcija za bolje mehanizme zaštite, praćenja, i prevencije RZN prema OSI

Polazna osnova („baseline“) strateškog pravca 2

RZN prema OSI je tema koja je nova i veći broj različitih aktera nema ili ima nerazvijene svijesti o ovoj temi.

„Analiza stanja rodno zasnovanog nasilja prema osobama sa invaliditetom u BiH, urađena krajem 2019. godine. Tema RZN nije nova u bosanskohercegovačkom društvu i dosada je dosta aktivnosti urađeno na poboljšanje razumijevanja i pitanja roda i rodno zasnovanog nasilja. Ipak, istraživanja na temu RZN rijetko ili gotovo nikako ne obuhvataju OSI. OCD i institucije koje djeluju u ovoj oblasti, nemaju dovoljno znanja o fenomenu invalidnosti. Ne izvještava se kroz alternativne izvještaje o stanju u ovoj oblasti. Ne postoji materijal kojim se pobliže pojašnjava tematika RZN prema OSI. Različiti akteri, kao što su javne službe, mediji, i ostali, ne prepoznaju postojanje RZN prema OSI, niti je do sada rađena bilo kakva edukacija na ovu temu.

Strateški cilj 2.1. Praćenje stanja o RZN prema OSI

Analiza je identifikovala postojanje potrebe da se i dalje prati stanje u ovoj oblasti, posebno kod određenih specifičnih grupa OSI, koje ovom Analizom nisu u potpunosti mogli obuhvatiti. Tako je data preporuka da se posebno obrati pažnja te sprovede posebno istraživanje nasilja prema osobama sa intelektualnim teškoćama za koje će primijeniti metodologiju specifično razvijenu samo za prikupljanje podataka o različitim vrstama nasilja nad ovom populacijom.

To jasno ukazuje na neophodnost strateškog pristupa i kontinuiranog rada na praćenju stanja RZN prema OSI. Iskustvo u radu koalicija je pokazalo da je veoma važno i izvještavati a ne samo pratiti situaciju o određenoj oblasti, stoga i potreba da se strateški obrati pažnja na nužnost djelovanja i izvještavanja o RZN prema OSI prilikom izrade vlastitih alternativnih izvještaja ili dijeljenja informacija o RZN prema OSI i učestvovanja u pisanju alternativnih izvještaja drugih OCD koji obuhvataju RZN.

Pripadajući indikator 2.1.1.

Definisani mehanizmi i prioriteti za praćenje stanje o RNZ prema OSI do 2022.

Pripadajući indikator 2.1.2.

Broj istraživanja na temu RZN prema najugroženijim OSI (kao što su osobe sa intelektualnim invaliditetom, psihosocijalnim invaliditetom, OSI smještene institucionlanim tipom) do 2025.

Pripadajući indikator 2.1.3.

Broj kreiranih alternativnih izvještaja koji obuhvataju RZN prema ženama, muškarcima, djevojkama i dječacima s invaliditetom

Pripadajući indikator 2.1.4.

Broj aktivnosti/preporuka vezanih za RZN prema OSI za učešće u izradi alternativnih izvještaja drugih OCD vezano za RZN

Strateški cilj 2.2. Ključne interesne grupe upoznate sa RZN prema OSI i zainteresovane za poboljšanje situacije

Rodno zasnovano nasilje nije nova tema u našem društvu i različite vladine i ne vladine organizacije se već dugi niz godina bave ovim pitanjem. Ipak, i praksa i Analiza su pokazale da RZN prema OSI nije bilo tretirano na najadekvatniji način. Ukoliko se želi napraviti promjena važno je upravo podizanje svijesti i upoznavanje svih ovih ključnih aktera i interesnih grupa, koji su aktivni u oblasti RZN, o postojanju i prepoznavanju RZN prema OSI.

Pripadajući indikator 2.2.1.

Broj i primjeri uspostavljenih saradnji sa OCD i institucijama koje se bave zaštitom ljudskih prava na području RZN-a

Pripadajući indikator 2.2.2.

Urađen vodič/brošura za edukaciju različitih institucija odgovornih za prevenciju i zaštitu od RZNi za postupanje prilikom pružanja zaštite; koji uzima u obzir specifičnosti osoba s različitim invaliditetom (namjenjeno različitim javnim institucijama kao što su pravosudni organi, socijalne službe, policijske uprave, i slično)

Pripadajući indikator 2.2.3.

Urađen vodič/brošura za edukaciju medija o RZN prema OSI i specifičnostima koje RZN prema OSI uključuje

Pripadajući indikator 2.2.4.

Broj edukovanih predstavnika institucija, medija i OCD odgovornih za prevenciju i zaštitu od RZN o rodno zasnovanom nasilju prema osobama sa invaliditetom

Pripadajući indikator 2.2.5.

Broj edukovanih predstavnika institucija o postupanju prilikom pružanja zaštite OSI žrtvama RZN

Pripadajući indikator 2.2.6.

Broj realizovanih kampanja podizanja svijesti u lokalnoj zajednici o RZN nad OSI, položaju OSI, mehanizmima zaštite – do kraja 2023.

Pripadajući indikator 2.2.7.

Broj i primjeri javnih institucija odgovornih za RZN i OCD aktivne na temu RZN, koje u svojim aktivnostima i inicijativama uzimaju u obzir potrebe OSI

Pripadajući indikator 2.2.8.

Primjeri objavljenih priča, članaka i reportaža, i sl., koje, sa stanovišta ljudskih prava, adresiraju temu o RZN prema OSI, u različitim medijima

Pripadajući indikator 2.2.9.

Broj pristupačnih usluga i primjeri pristupačnih informacija za OSI u skladu sa UN CRPD u relevantnim institucijama odgovornim za RZN

Polazna osnova („baseline“) strateškog pravca 3

Nema zagovaračkih aktivnosti na temu RZN prema OSI.

Strateški cilj 3.1. Jedinstven pristup u zagovaranju rješenja u oblasti RZN prema OSI među OOSI/koalicijama i koordinacijama/savezima

Pripadajući indikator 3.1.1.

Uspostavljanja mreža OOSI za zaštitu i prevenciju RZN i protokol o saradnji sa OCD/institucijama sa bave RZN. (od 2023. do 2024. godine)

Pripadajući indikator 3.1.2.

Definisani mehanizmi i prioriteti za zagovaranje na nivou mreže za zaštitu i prevenciju RZN, (od 2024. – do 2025. godine)

Pripadajući indikator 3.1.3.

Broj i primjer zajedničkih skupova i inicijativa na nivou mreže na temu jedinstvenog zagovaranja za rješenja u oblasti RZN prema OSI, 2025.

Strateški cilj 3.2. Zakonodavstvo na temu RZN na različitim nivoima vlasti u BiH uključuje pitanja OSI, odgovorno i u skladu sa međunarodnim dokumentima

Pripadajući indikator 3.2.1.:

Broj i primjeri promijenjenih procedura; protokola za zaštitu od nasilja za osobe sa invaliditetom

Pripadajući indikator 3.2.2.:

Broj i primjeri odgovarajućih pravnih dokumenata kojima je definisana obaveza evidentiranja slučajeva rodno zasnovanog nasilja prema OSI

Pripadajući indikator 3.2.3.:

Broj i primjeri rodno osjetljivih budžeta koji predviđaju sredstava potrebna za prevenciju i zaštitu OSI u riziku RZN

Pripadajući indikator 3.2.4.:

Broj oformljenih stručnih timova za izlazak na teren u slučaju nasilja prema osobi sa invaliditetom

Pripadajući indikator 3.2.5.:

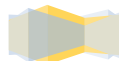
Broj oformljenih stručnih timova za izlazak na teren u slučaju nasilja prema osobi sa invaliditetom, koji uključuju i profesionalce osposobljene za rad sa osobama sa intelektualnim poteškoćama

Pripadajući indikator 3.2.6.:

Broj zakona, ali i drugih strateških dokumenata koji prepoznaju diskriminaciju po osnovu invaliditeta, i koji su uvrstili definiciju koja će jasno obuhvatiti sve oblike diskriminacije po osnovu invaliditeta, uključujući i višestruku i ukrštenu diskriminaciju, a u skladu sa preporukom UN Komiteta za prava osoba s invaliditetom.

7. Ciljne grupe

U kontekstu Strategije, ciljne grupe definišemo kao specifične grupe ljudi kojima će većina aktivnosti definisanih Strategijom biti okrenuta sa ciljem da se ili podigne nivo svijesti o određenim pitanjima ili

odavno razvijaju vještine, znanja koja će im pomoći da se lakše suočavaju sa problemima unutar okruženja. Suštinski, to su grupe ljudi koje će postizanjem strateških ciljeva imati najveću korist.

Strategija u oblasti RZN prema OSI definiše više ciljnih grupa:

OOSI

OSI

Porodice OSI

Javne institucije koje su odgovorne za oblast RZN

OCD koje su aktivne u oblasti RZN

Medij

8. Monitoring sprovođenja i ostvarenja Strategije

Prilikom definisanja monitoring plana korištena su iskustva iz izvršenja ranijih strategija koje su rađene na nivou koalicija/koordinacija/saveza.

Poseban izazov za proces monitoringa predstavlja činjenica da će učesnici koji implementiraju aktivnosti predviđene Strategijom biti različite koalicije/koordinacije/savezisa područja čitave Bosne i Hercegovine. Ipak, kroz proces saradnje sa MyRight-om tokom proteklih godina razvijeni su mehanizmi saradnje koji će umnogome pomoći sam proces monitoringa.

Kao prva karika u procesu monitoringa označen je Koordinacioni savjet MyRight programa. Koordinacioni savjet MyRight-a čine predstavnici programskog odbora i programskog tima. Savjet je savjetodavno i koordinirajuće tijelo koje daje stručnu i profesionalnu podršku odvijanju MyRight programa, te omogućava koalicijama i partnerskim organizacijama učešće i uticaj na kreiranje MyRight program, osiguravajući poštovanje položaja i potreba koalicija i partnerskih organizacija, te predstavlja ciljeve programa MyRight pred članicama koalicija i ostalim zainteresovanim stranama. Praksa redovnih sastanaka Koordinacionog savjeta će omogućiti kontinuiranu razmjenu informacija i stanja vezanog za provođenje strateškog plana.

Koordinacioni savjet ima svoju važnu ulogu u procesu monitoringa kada će na osnovu nalaza monitoringa biti u prilici dati svoje prijedloge potrebnih eventualnih korektivnih mjera radi usklađivanja i poboljšavanja mjera.

Operativni plan Strategije tek treba da se definiše, a također će biti i jedan od osnovnih polaznih dokumenata kod eventualne revizije postavljenih strateških ciljeva što će rezultirati usklađivanjem procesnih indikatora u periodu koji slijedi.

Važno je napomenuti da je strateškim ciljem 3.1. predviđeno i kreiranje mreže, što dodatno daje mogućnost da one OOSI koje imaju specifičan interes da implementiraju i rade na postavljenim ciljevima ove Strategije ujedno budu na prvoj liniji monitoringa istog.

Cjelokupan proces monitoringa će biti zasnovan na principima RBM (Results based management and m – upravljanje i monitoring zasnovan na rezultatima) i PCM (Project cycle management – upravljanje projektnim ciklusom) pri čemu će osnova monitoringa biti SMART indikatori definisani za svaki od strateških ciljeva

9. Lista učesnika radionice za izradu strategije

Strategija je nastala u okviru projekta “Rodno zasnovano nasilje prema osobama sa invaliditetom u BiH”, koji je implementiran od strane udruženja osoba sa invaliditetom unutar koalicija/koordinacija/saveza okupljenih oko projekta.

Učesnici radionice su bile sljedeće osobe, predstavnici koalicija/koordinacija/saveza OOSI:

1. **MeNeRaLi Savez udruženja za pomoć mentalno nedovoljno razvijenim licima Republike Srpske**
2. **Koalicija OOSI Tuzlanskog kantona**
3. **Koordinacija OOSI Kantona Sarajevo**
4. **Koalicija OOSI regije Doboј**
5. **Koalicija OOSI grada Bijeljine**

